

Jasper Seetzen, 1803 güzünde, İzmir'den kalkan bir kervana katılarak, Halep'e gitmiştir. Seetzen'in, İzmir, Antakya arası yolculuğundan ilginç gördüğüm çizgiler sunacağım.

Seetzen, yolculuk için Türk kıyafetleri almıştı. Kendisi, tercümanı ve eşyaları için, Seyit Ali adlı bir Türk'ten, 300 kuruşa üç at kiralamıştı. Seetzen ve ekibi, onlardan bir gün önce yola çıkan kervana, ertesi gün akşam vakti, İzmir'e 8 saat mesafedeki Derbent Köyü'ndeki mola yerinde ulaşmıştı. Halep'e ulaşacak eşya 50 katır olan kervandaki insan sayısı, Kula'da 30 kişiyi bulmuştu.

ŞARKİYATÇI SEETZEN'İN Anadolu Yolculuğu

Ertuğrul TAYLAN
E. Vali Yardımcısı

KULA

Dördüncü günde varılan Kula, bir yanardağ bölgesinde olup "ev duvarları ve kent surlarının büyük kısmı, lav taşlarından örülmüştü. Hane sayısının 3.000 den-
diği şehirde, Rum hane sayısı 300'dür. 11 cami vardır.

Tanıştığı bir Türk ona, sokakta, bir duvarın köşesinde, "antik çağdan kalma bir taş" gösterdi. Bu bir hayvan, belki de bir aslan heykeli idi. Bir tarafında, "eski Yunanca bir yazı vardı..."

UŞAK

Kervan ve Seetzen ekibi, Karella (Karahallı olabilir-ET) Hanı'nda kalmıştır. "Konakladığımız handa ve bir hamamın duvarlarında antik antik çağa ait kalıntılar gözüme ilişti. Örneğin handa bulunan beyaz mermerden tavan kirişleri, kornişler ve iri kesme taşlar, kuşkusuz, eski yapılardan alınıp kullanılmıştı..."

"Bu kentte on iki cami var. Yerli Rumların sadece 18 hane olan Ermenilerin de birer kilisesi var..."

"Burada yer halıları da dokunuyor. 30 kuruşa, iyi bir oda halısı almak mümkün. Halı dokuma" işi, "tamamen kadınların eline bırakılmış." Halı işçisi bir kadın,

“günde, sadece iki para kazanıyor-muş. Bu, inanılmayacak kadar az.”

Kentte bir hekimin bile olmayışı, Seetzen’i çok şaşırtmıştır.

Kervan (Afyon yakınlarındaki), güneyinde Ahır dağları olan Güney Köyü’nde konaklamıştır. 40 evlik köyü, üç gündür, ‘deli’ denilen 150” asker kaçağı basmıştı. “Bu kaçak Türk askerleri, köylülere saldırıyorlar, evinde avucunda ne varsa, vermeye zorluyorlar, vermeyenleri dövüyorlarmış.”

AFYONKARAHİSAR

Şehirdeki evlerin pek çoğu iki katlı. Ama hemen hemen hepsi taş ve kerpiç duvarlıdır. “300 haneli Ermenilerin, iki büyük kilisesi vardır. Seetzen, geçici olarak gelmiş “bir Ermeni hekimi ziyaret etmiştir.

Bölgede “çok miktarda afyon yetiştiriliyor. Bir okka afyonun fiyatı şu sıralarda yedi kuruş.”

Kervan’ın bir handa mola verdiği İshaklı (Sultandağı) civarında, eşkıyalık yapan asker kaçaklarının “sayısı 2000-3000 kişiyi buluyormuş.” Rivayete göre, Konya Paşası, bu adamları “temizlemek” için, 200 kişiyi görevlendirmiştir.

Akşehir’de kaldıkları “Büyük Han, oldukça geniş. Çatısı, üç sıra sütunun üzerine oturtulmuş. Ortadaki sütunları mermer, diğerleri tuğla. O mermer sütunlar, kuşkusuz Romalılar veya Yunanlılardan kalma eski binalardan alınmıştır. “Etrafı alçak bir surla çevrili” olan şehrin yöneticisi, “kervan paşasının emrindeki bir müsellimdir.

KONYA

“Kentin, şimdiye kadar rastladığım en mükemmel surlarla çevrilmiş olması, beni hayrete düşürdü. Surlar

yaklaşık 40 ayak yüksekliğinde ve çok güzel kesme taşlarla inşa edilmiş. Çok sayıdaki kulelerin her birinin “orta yerindeki derince bir girintide, Türkçe veya Arapça bir kitabe bulunuyor...”

Kentin içinde ise “sefil durumdaki evlerin kerpiçten yapılmış dış duvarlarından başka bir şey yok. Dilenci barınaklarına benzeyen bu kulübelerin arasında yer yer, güzel, gösterişli camiler, hamamlar, vb. bulunuyorsa da bunların da bazıları, bakımsızlıktan yıkılmaya yüz tutmuş. Kötü döşeli, eğri büğrü sokaklar pislik içinde...”

Çevresinde duvar yıkıntıları olan Alâeddin Camii, Alâeddin tepesinde, “büyük, dört köşeli, fakat düzgün biçimli olmayan bir bina ve harabeye dönmüş üzere...”

Bir bedesten, bir bitpazarı, ayrıca saraç, kavaf ayakkabıcıları, aktar, yemenici, vb. vardır. Ermeni ve Rumların birer kilisesi vardır.

Yolculuk için ihtiyat olarak “beş okka pirinç, on okka ekme” alınmıştı. “Bir okka ekme beş para, bir okka pirinç yirmi para, bir okka koyun eti yirmi para” idi.

KARAMAN

“Kalesi küçük bir tepe üzerinde olup kesme taşlardan yapılmış surlarla” çevrilidir. Halkın büyük kısmı, kale içinde yaşıyor.

“Kentin girişinde bulunan yıkılmış bir camide, çok güzel bir kapı dikkatimi çekti. Bu kent de İç Anadolu’da bulunan diğer kentler gibi, harabeye dönmüş durumda...”

“Burada on iki han, harap bir hamam ve bir Mevlevi dergâhı varmış. Kuşkusuz en güzel cami, Alâeddin Keykubat’ın yaptırdığı camidir. Bir bölümü yıkılmış olan bu cami, çok güzel, eski kesme taşlardan” yapılmış.

“Bu taşlar, büyük bir olasılıkla eski bina kalıntılarında alınmış. Çünkü birinde, Yunan harfleriyle bir yazıt gördüm...”

ANTAKYA

Konya civarında yağmurda çok ıslanmaktan hastalanan Seetzen, Karaman’dan itibaren çok zorluklar içinde geçen yolculuktan sonra gelebildiği Antakya’da, yerli bir doktorun müdahalesi sonunda, biraz iyileşebilmişti...

Şehrin halkı “Müslümanlardan, Rumlardan ve Ermenilerden ibarettir. 30 cami ile bir Ermeni kilisesi ve bir şapel vardır. Antakya’nın “Hıristiyan kiliselerinin, tarihinde önemli bir yeri vardır. Hristiyan azizleri, başta Pavlos, burada etkinlik göstermiş ve büyük başarı kazanmıştır...” Halkın “yaklaşık yarısı Türkçe, diğer yarısı Arapça konuşur.”

Eski Antakya surları “yıkıntılar” halindedir. Evlerin büyük bir kısmı kesme taştan yapılmış ve damları kiremitle örtülmüştür.

Yedi han vardır. Halkın çoğunun maddi durumunun “iyi” olduğu söylenmiştir.

Kentin çevresinde çok güzel meyve ağaçları var. Özellikle de turunc, burada çok bol. Bu yörenin en önemli ürünü tütündür...

Seetzen’i burada ziyaret eden İngiltere konsolos vekili, şehrin nüfusunun 15.000, Lazkiye’nin nüfusunun 10.000 olduğunu söylemiştir.

KAYNAKÇA

Seetzen, U. Jasper (2017)
Anadolu’da Yolculuk, Çev. S.
Noyan, İstanbul.